

Bon vespre.

1.- L'escriptor i crític literari Josep M. Castellet, l'any 1957 va publicar *La hora del lector*. La tesi que Castellet defensava en aquella obra seminal de crítica literària deia que, a partir de la lectura d'una novel·la, cada lector reinventa el món que es troba latent en la ficció. El lector com a protagonista actiu de la creació literària era una manera de dir-nos que, històricament, havia arribat l'hora del lector.

Ara i aquí, el que m'ha arribat és el torn de fer-vos cinc cèntims sobre l'obra de l'amic Tonet, de l'autor Ton Creus i Virgili. I, tot i que parlar *de* no és ben bé el mateix que llegir *a*, la proposta del mestre Castellet em va d'allò més bé per tal d'amorosir la subjectivitat que, amb molt de gust, ja us avanço que tindran les meves paraules.

2.- A banda de poemes i llibres de text, que no he tingut la oportunitat de llegir, l'obra narrativa de Ton Creus hem d'entendre-la i valorar-la a partir de dos grups temàtics, o subgèneres literaris: d'una banda, *Dura, on els gats eren blancs*, reeditada recentment, i *El sot del cavall*, guanyadora del IV Premi Literari Ciutat de Badalona, són obres que han de ser considerades de literatura juvenil; d'altra banda, la trilogia *eren rossos?*, *L'home del quiosc* i *La veïna del carrer Berlín*, hem de veure-les com a creacions de novel·la adulta, o novel·les a seques. Em centraré en aquestes tres novel·les *adultes*; editades les dues primeres per l'editorial vilanovina *El Cep i la Nansa*, els anys 2000 i 2003, i per *Amsterdam llibres*, l'any 2008, la darrera.

3.- Novel·la negra?, novel·la de ficció?, novel·la de lladres i serenos? En la meua opinió, el gènere que Ton Creus practicava era un gènere híbrid, més innovador i, alhora, acadèmicament, de classificació no tan senzilla. Un gènere que evoluciona: de la frescor i unitat narrativa de l'*eren rossos?* a *La veïna del carrer Berlín*, és del tot perceptible la sofisticació de la trama, la complexitat que presenta l'acció. De la trilogia mencionada, també *la veïna* és la que pot ser considerada com de *més ficció*.

Sigui quin sigui el gènere on adscriure la narrativa de Ton Creus, però, el més destacable seria la *mediterraneïtat* -de fons, i de forma- que, a manera de fil conductor, si respiraria. Una *mediterraneïtat* què, alhora que contextualitza unes històries, informaria de l'hedonisme de l'autor, de la seva filosofia de la vida o filosofia moral, i que jo resumiria de la manera següent: *Ton Creus, o la refrescant narrativa d'un autor que es declarava lesbiana.*

Vegem-ho mitjançant unes referències mínimes: l'Albert Bosch de l'*eren rossos?*, després de dinar *un arròs amb bacon*, a la fresca de La Mola, a Formentera, o tot fent *un whisky a la gespa*, en una torre de la part alta de la ciutat de Barcelona, es posa calent tot pensant amb la Pilar, una dona *alta, amb els cabells rossos tallats molt curts* i, en veu alta, recorda que *he viscut la vida voltat de dones, m'han fascinat quasi sempre, quasi totes*; l'Enric Casas, l'expresidiari de *L'home del quiosc*, que acaba retirat en un *xiringuito* al Cabo de Gata, una nit *sense onatge, i amb la platja inundada de lluna blava*, comparteix un sopar de *formatge i pernil*, regat amb *vi blanc, sec i gelat*, amb la Carmen Díaz, *la mulata que té un bon polvo*; el Max Nin de *La veïna del carrer Berlín*, de prendre's un te, *amb mel i menta*, al jardí del xalet de la Lucía Mendoza, una senyora què, dies després, es vestirà amb *uns pantalons blancs i una camisa vermella amb dos botons descordats*, passarà a barrejar, al *Caffi*, *unes begudes d'un color verd fluorescent amb pastilles Noons*, acompanyat de l'Ophèlia Burns, que aquella nit lluirà *un vestit negre llarg, amb tall fins a mitja cuixa, unes sabates de taló i una jaqueta de cuir Harley Davidson.*

Tanmateix, tal com ensenyà Epicur, l'hedonisme que practicarien els protagonistes de les novel·les del Ton Creus seria un hedonisme, o vida bona, força conscient, assenyat, prudent. Manifesta l'Albert Bosch: *seré un aturat de luxe, amb peles o dòlars al banc que declararé a Hisenda en la seva totalitat i puntualment, com he fet sempre.* De manera que a les seves novel·les hi trobarem relatades un seguit d'atmosferes de transgressió controlada; un joc entès com a tal; un tocar sempre de

peus a terra. Res a veure, vaja, amb el *walk on the wild side* del Lou Reed.

4.- Les històries que Ton Creus ens conta -l'Espinàs en diria la identitat de l'escriptor-, tenen una trama solvent, documentada i treballada, amb intriga. Es tracta d'unes històries impressionistes, que amb pocs detalls, o amb un mínim de traços, permeten visualitzar uns personatges; encara que també són unes històries prou realistes i descriptives, capaces de recrear amb versemblança elements de la quotidianitat tecnològica, i d'incorporar de manera força reeixida aspectes geoestratègics d'actualitat, com la crisi de les energies fòssils, la lluita pel control de l'aigua potable o l'evolució de les àrees xinesa i nordamericana.

Són històries de persones, i sobre persones, tractades amb uns girs lingüístics molt aconseguits, amb un llenguatge de carrer: *és un desgraciat dels clàssics; un primavera acabat; ni amor ni hòsties, bo-lle-ri-a*; on destacarien els ja mencionats *la mulata que té un bon polvo* o *el sóc lesbiana*. Com podeu apreciar, una paleta d'expressions d'un parlar franc, gens impostat, planer i sincer.

Pels contextos que si descriuen, i perquè és el moment que l'autor ho escriu, estariem davant una proposta narrativa plenament del segle XXI. Si parla d'uns contextos presidits per la unificació tècnica i econòmica, i per la indecència ambiental; del paisatge i, sobretot, de bona part del paisanatge. D'una època fascinada per les possibilitats de les noves tecnologies, enteses com les joguines per a petits i no tan petits.

Tot i transcorre en una fase regressiva de la Història, la narrativa de Ton Creus és cent per cent optimista. En el fons, els diversos protagonistes segueixen aspirant a un món millor. L'escepticisme que els caracteritza, va de la mà de la ironia. Són una colla que no es deixa vèncer per cap de les manifestacions del cinisme. Tot i perdedors, sobretot els actors masculins, són unes figures que es debaten entre el donar-se als altres i el cabreig pels efectes que comporta aquesta pràctica en un món que només valora els

resultats. Són humans i entranyables, carregats de tendresa i de ganes de viure.

5.- Des d'una altra òptica, estaríem davant d'unes històries que poden ser enteses com a novel·les de caràcter coral; en les quals, els personatges secundaris també tenen vida pròpia i riquesa de matisos. Educat i gentil com era l'autor, no ens hauria d'estranyar que li agradés de fer els honors a amigues i amics. Així doncs, hi surten l'Efedepé, la Rosa, el Toni advocat, el Quinito -curiosament, i fatal, el Perú, el Cuzco, la selva i els Andes van ser el darrer viatge del Ton-, la Remei Costa, el Nani Riera, l'Iu a *El sot del cavall*; la llista és extensa (per cert, excuseu-me si m'he oblidat d'algun nom). En la narrativa del Ton Creus, el cercle d'amigues i amics, o l'amistat i la complicitat, actuarien com a darrer refugi a preservar davant els finals de les ideologies emancipadores i de la viabilitat dels projectes col·lectius.

Defugint de visions beatífiques, i seguint les ensenyances del grecs antics, i savis, els quals utilitzaven dues paraules diferents per referir-se al camp semàntic que nosaltres reduïm a l'amor, l'autor fa que els personatges es redimeixin mitjançant l'*eros* i la *filia*. L'*eros* el reserva per l'amor eròtic, apassionat, sexual. La *filia*, o amistat, per a la resta. L'evangeli de Ton Creus es balancejaria d'un concepte a l'altre.

6.- Escriptor madur, llegit, carregat de bon humor, observador, curiós i allunyat de qualsevol mostra de pedanteria, el que mitjançant la novel·la li interessava al Ton Creus -recordem que es reclamava *mestre*-, no era altra cosa que aprofundir en el coneixement de la condició humana, de l'ànima dels homes i, per damunt de tot, de la de les dones. A les novel·les que ens ha deixat, en conseqüència, no hi trobareu ni originalitats estilístiques ni tirallongues de cultismes; més enllà de mencionar a Canetti, i de fer-nos saber alguns dels seus gustos musicals.

Manllevant la poesia del David Carabén, *guspira, estel o carícia*, el Ton Creus autor, i el Ton Creus amic, ens mostrarien una igual manera de ser, i de comportar-se. I la seva escriptura respondria

afirmativament a un dels interrogants que en els nostres dies té plantejada la narrativa, com és el de la preocupació pel seu futur, per la seva vitalitat: Creus tenia històries que explicar, i les explicava amb talent i gràcia.

És per tot plegat que, avui, la nostra pena encara és més gran.

Va per tu, Ton!

J. Carles Duran. Sabadell, divendres 11 de juny de 2010.